

ევროკავშირთან ეკონომიკური ინტეგრაცია და საქართველოს ეკონომიკის (სოფლის მეურნეობის) ევრაზიის სივრცეში განვითარების პერსპექტივა

საქართველოს ახალი გამოწვევების წინაშე. მსოფლიო (სამყარო) სწრაფად და თვისებრივად იცვლება. უკანასკნელ წლებში მან განვითარების ახალი ნიშნები შეიძინა: გლობალიზაცია, როგორც მოვლენა უფრო აღქმადია, როგორც პროცესი, საზოგადოების განვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორი გახდა. მიმდინარე კატაკლიზმების ფონზე, ძველი და ახალი პრობლემები რთულ კვანძებად ჩამოყალიბდა, გარემო სწრაფად იცვლება, მასშტაბი ფართოვდება. ქვეყნების განვითარების ტრადიციული სტრატეგიებიც შეიცვალა. რეალობა (ყოფიერება) განსხვავებული თავისებურებებით გამოჩნდა!

ნოდარ ჭითანაშვილი,
ეკონომიკის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი

ერთი მხრივ, სტრატეგიული ხედვის (მოქმედების) არეალი გადაფართოვდა და უფრო მრავალმხრივი დატვირთვა შეიძინა. სახელმწიფოებრივი მიზნების განხორციელების ახალი ალტერნატიული წყაროები, მოტივაციური მიდგომების მრავალფეროვნება მნიშვნელოვანწილად ართულებს პრიორიტეტების სწრაფად შერჩევას, განვითარებაში სტაბილურობის მიღწევას რეალური საშუალებების განსაზღვრის პროცესს.

მეორე მხრივ, მკაფიოდ გამოიკვეთა ინტეგრაციის (როგორც ასეთის) როლი სახელმწიფოების განვითარების სტრატეგიის განსაზღვრაში. ფაქტობრივად გლობალური პროცესები და რეგიონული ინტეგრაციული ნაკადები ნებისმიერი ქვეყნისთვის განვითარების უმთავრესი ორიენტირი გახდა. ეს თავისებურება (ეგზოგენური და ენდოგენური ფაქტორების ურთიერთმოქმედებით განპირობებული) ახალ პარადიგმებს სთავაზობს სუვერენულ სახელმწიფოს, რომლის ტრადიციული ფუნქციების შეცვლის (სრულყოფის) აუცილებლობა თავად ტრანსფორმაციული პროცესების ლოგიკიდან გამომდინარეობს.

სახეზეა ტენდენცია: სუვერენული სახელმწიფოს ზოგიერთი ფუნქციის ზესახელმწიფოებრივ ან ქვეყნის შიდა სტრუქტურებზე დელეგირების (გალრმავების) პროცესი. ამის კარგი მაგალითია, როგორც აღინიშნა, ევროკავშირი. ნიშანდობლივია, რომ ინტეგრაციული პროცესების ადეკვატურად, თანამედროვე სახელმწიფო იძენს ახალ ფუნქციებსაც. კერძოდ, გლობალური და რეგიონული პროცესების რეგულირების, საერთაშორისო

სტრუქტურებთან თანამშრომლობის, გეოპოლიტიკურ და გეოეკონომიკურ სივრცეში ფართოდ მანევრირების, ინტეგრაციულ პროცესებში ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესების დაცვის და სხვ. ფუნქციებს.

ცნობილია, რომ გლობალურმა პროცესებმა განაპირობეს საერთაშორისო კაპიტალის, მსოფლიო ფინანსური ბაზრების, ტრანსნაციონალური კორპორაციების, ბანკების ფორმირება-ფუნქციონირება. ბიზნესმა ამით უპასუხა გლობალიზაციის გამოწვევას და მას დროსა და სივრცეში საკუთარი განვითარების ადეკვატური ფორმებიც შესთავაზა.

რას შესთავაზებს სუვერენული სახელმწიფო გლობალიზაციის გამოწვევებს?

როგორც მსოფლიო პრაქტიკა გვიჩვენებს, უნდა ვივარაუდოთ, რომ სუვერენული ქვეყნები ურთიერთდაკავშირების ადეკვატური ფორმების გამოყენებით, ერთობლივად შეეცდებიან დროის გამოწვევებს უპასუხონ. ამ შემთხვევაში თვისებრივად ახალ დატვირთვას შეიძენს სახელმწიფოს როლი და ადგილი ინტეგრაციულ კავშირებში. ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ პოსტსოციალისტურ სივრცეში ახალი ტიპის სახელმწიფოს, სამოქალაქო საზოგადოების და საბაზრო ეკონომიკური სისტემის ჩამოყალიბების რთული პროცესი წინააღმდეგობრივია და უშუალოდ განიცდის როგორც გარე, ასევე შიდა ფაქტორების გავლენას.

როგორც აღინიშნა სოციალისტური სისტემის მყისიერად დაშლით გლობალიზაციის პროცესები დაჩქარდა და სტიქიურად (რეგულირების გარეშე) გაფართოება-გალრ-

მავების ახალი შესაძლებლობები წარმოშვა, ხელი შეუწყო ძველი და ახალი წარმოქმნილი პროცესების ინტეგრაციას და თვისებრივად ახალი გარემო ჩამოყალიბდა. ტრანსფორმაციულ პროცესებში მოულოდნელად ჩაბმული პოსტსოციალისტური სივრცის ქვეყნები მოუმზადებელი შეხვდნენ ახალ გამოწვევებს. ასევე, განვითარებულ ქვეყნებსაც არ აღმოაჩნდათ ნება ადეკვატურად ეპასუხათ ახალი გამოწვევებისთვის. უფრო მეტიც, მათ საკუთარ ეკონომიკურ ინტერესებს დაუქვემდებარეს პოსტსოციალისტური ქვეყნების გარდაქმნების სტიქიურად დაწყებული პროცესი და მათ შესთავაზეს (თავს მოახვიეს) დროსთან არაადეკვატური რეკომენდაციები (მაგალითად, „ვაშინგტონის კონსესუსი“ – „შოკური თერაპია“, მონეტარიზმი და სხვ.). ერთპოლუსიანი ცენტრის პირობებში მსოფლიოს განვითარების პროცესმა, რომელიც უფრო წინააღმდეგობრივი გახდა, გამოიწვია ლოკალური ომებიც, სხვადასხვა ფერის ე.წ. რევოლუციებიც, ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისებიც, სახეშეცვლილი დიქტატურაც.

ამასთან, აღზევდა ინფორმაციული ინდუსტრიის შესაძლებლობები, გაღრმავდა გეოპოლიტიკური რადიკალური ცვლილებებიც, თითქოს „რეგულირებადი“ გახდა ინტერესების კონსოლიდაციის პროცესი. საბოლოოდ, კაცობრიობა მზად არ აღმოჩნდა ეპასუხა დროის ახალი გამოწვევებისათვის.

ნიშანდობლივია, რომ თანამედროვე მსოფლიოში გლობალიზაციის შედეგად დაფიქსირდა ეკონომიკის განვითარების პროცესის სახელმწიფოს საზღვრებიდან გასვლის ტენდენცია, რაც რეალურად გულისხმობს ინტეგრაციული კავშირების ინტენსიფიკაციის შეუქცევად ხასიათს (ეკონომიკური საზღვრები პირობითი საზღვრებია, რომლებიც არ ემთხვევა სახელმწიფოს საზღვრებს). დღეს ინტეგრაციული პროცესები ფაქტობრივად ასრულებს საზოგადოების განვითარების ლოკომოტივის ფუნქციას.

ამიტომ, როგორც აღინიშნა, ნებისმიერი ქვეყნისთვის, მითუმეტეს, ისეთი პატარა ქვეყნისთვის, როგორიც საქართველოა, მრავალმხრივი ინტეგრაციული პროცესი განვითარების ორიენტირია, ეროვნული ეკონომიკის პოტენციალის მაქსიმალურად გამოყენებისთვის „სტრატეგიული რესურსია“. ასეთივე როლის შესრულების პოტენციალი აქვს ზენაციონალურ სისტემასაც (ორგანიზაციულ წარმონაქმნებს), რომლებიც ინტეგრაციის ფონზე ყალიბდება. ისინი კონკრეტული სახელმწიფოს იურისდიქციას უშუალოდ არ ექვემდებარებიან, მაგრამ გლობალურ სფეროში წევრი ქვეყნების ინტერესების დაცვის ფუნქციას ასრულებენ. ასეთი პრაქტიკა მკვიდრდება საკრედიტო-საფინანსო, სანარმოო და სავაჭრო სფეროებში.

ამრიგად, თანამედროვე მსოფლიოში გლობალიზაციისა და რეგიონული ფრაგმენტაციის პროცესების გადაკვეთაზე ჩამოყალიბდა ფაქტორთა ერთობლიობა, რომლის დროული შეცნობით და ეფექტიანად ამოქმედებით სუვერენულ სახელმწიფოს შეუძლია გლობალურ პროცესებთან ადაპტირება და საკუთარი (სტრატეგიული) ინტერესების შესა-

ბამისად ინტეგრაციული პროცესების მიზანმიმართული რეგულირება. თანამედროვე მსოფლიოს ეს თავისებურება (ტენდენცია) განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს გეოეკონომიკურ ფაქტორს.

გეოეკონომიკა საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი.

ტერმინი „გეოეკონომიკა“ XX საუკუნის 80-იან წლებში პირველად გამოიყენა ედუარდ ლუტტვაკმა (აშშ ნაციონალური უსაფრთხოების საბჭოს კონსულტანტი). მისი აზრით, სოციალისტური სისტემის დაშლის შემდეგაც სახელმწიფოებს შორის დაპირისპირება გრძელდება, მაგრამ მან უფრო შენიღბული ფორმა მიიღო – სამხედრო-სტრატეგიული სფეროდან გადაინაცვლა ეკონომიკურ სიბრტყეზე.

გეოპოლიტიკა შეცვალა გეოეკონომიკამ, რომელიც მისი აზრით, მოითხოვს დამუშავდეს ეკონომიკური თავდაცვის თუ შეტევების ისეთი წესი (ხერხები), რომლებიც უზრუნველყოფენ გამარჯვებას, რათა საკუთარი ქვეყნის მოსახლეობის ყველაზე მეტი ნაწილი საუკეთესოდ დასაქმდეს და საჭიროებისას ეს შეძლება გაკეთდეს ნებისმიერი ქვეყნის (იგულისხმება დამარცხებული) ხალხის ხარჯზე.¹

ამრიგად, წინა პლანზეა წამოწეული სახელმწიფო პოლიტიკის ეკონომიზაციის პრობლემა. ეს ნიშნავს პოლიტიკური ამოცანების გადაწყვეტას, ეკონომიკური მეთოდებით, როცა ქვეყნის განვითარების სტრატეგიის ვექტორის განსაზღვრაში დომინანტია ეკონომიკური და არა პოლიტიკური, იდეოლოგიური ან ძალოვანი მიდგომები (გეოპოლიტიკა ასეთ მიდგომას სწორედ მიიჩნევს, ხოლო სამხედრო კომპონენტი მას იცავს. ამით იკვრება ორიენტაცია – კვანძი, კონკრეტული სიტუაციების შესაბამისად). ასეთი მიდგომით ერთხელ კიდევ დასტურდება, რომ მსოფლიო განვითარების ცენტრალური ვექტორი გლობალიზაციაა, ხოლო მისი მნიშვნელოვანი მხარეა რეგიონალიზაცია. ამიტომ, სწორედ რეგიონის დონეზეა საჭირო სუვერენული სახელმწიფოს ახალი როლისა და ფუნქციების სწორად გააზრება.

ნიშანდობლივია, რომ დასახელებულ ავტორს ეკუთვნის ტერმინი „ტურბოკაპიტალიზმი“, რომელიც მისივე განმარტებით არის დღევანდელი კაპიტალიზმი, რომლის დროსაც მსოფლიოს ეკონომიკის ინფორმაციზაციისა და გლობალიზაციის მეშვეობით, პროცესები მიმდინარეობს უფრო სწრაფად. ამასთან წარმოიშობა ახალი ტიპის უთანასწორობა. **საშუალო კლასი თანდათანობით ღარიბდება, რადგანაც რისკები იზრდება. უფრო უარესი მსგომარეობა განვითარებად ქვეყნებში, სადაც „ტურბოკაპიტალიზმი“ ქმნის პირობებს იმისთვის, რომ მდიდარმა ფენებმა ფეხქვეშ მოაქციონ მთელი ეკონომიკა და ეროვნული სიმდიდრე. რაც აუარესებს დანარჩენი მოსახლეობის ცხოვრებას.**

„ტურბოკაპიტალიზმი“ ინვესს ახალი სახის გეოეკონომიკურ კონფლიქტებს. ავტორის ეს ვარაუდი უკანასკნელ

1 [№2 აპრილი-ივლისი 2015](http://Economics.ihbt.ifmo.ru/jfile/article(6803/odf).იქვე.</p></div><div data-bbox=)

ნლებში გამართლდა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მსოფლიო ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისი, რომლის შედეგებმა მოამზადა შესაბამისი პირობები არსებული პარადიგმების შესაცვლელად.

გეოეკონომიკას, ანუ პოლიტიკური ამოცანების ეკონომიკური მეთოდებით გადანყვეტას, რატომ ეძლევა უპირატესობა? იგივე ავტორის აზრით, გეოპოლიტიკისა და გეოეკონომიკის შედარებისას ვაჭრობის მეთოდი ცვლის სამხედრო მეთოდს, ასევე თავისუფალი კაპიტალი უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ცეცხლით შექმნილი ძალა, სამოქალაქო ინოვაციები უფრო არსებითია, ვიდრე სამხედრო-ტექნიკური განვითარება, საბაზრო მექანიზმის გამოყენება უფრო ძლიერია, ვიდრე სამხედრო გარნიზონების და ბაზების ფლობა.¹ ასეთი პოზიცია ობიექტიურად ხსნის გეოპოლიტიკურ ფილოსოფიის დედააზრს, ამიტომ კომენტარებს არ საჭიროებს.

ამჟამად მსოფლიოში სამი გეოეკონომიკური პოლუსის – ჩრდილო-ამერიკული, დასავლეთ-ევროპული და აზიურ-წყნაროკეანეთის – ფუნქციონირება განსაზღვრავს გლობალიზაციისა და რეგიონალიზაციის წინააღმდეგობრივი პროცესების მასშტაბს, თავისებურებებს, დინამიზმს. ნიშანდობლივია, რომ პირველზე მოდის მსოფლიო მშპ-ის 21%, მეორეზე – 20, ჩინეთზე – 12 და იაპონიაზე – 7,5%. აღსანიშნავია, რომ დასახელებულ პროცესებს ფორმირებისა და სტრატეგიის ერთმანეთისაგან განსხვავებული იდეოლოგია გააჩნიათ. ცნობილია, რომ აშშ ალიარებულია თავისუფალი მენარმეობის მოდელად, ევროპა – ინტეგრაციის მაგალითად, აზია-წყნაროკეანეთი – იმის მაგალითად, თუ როგორ შეიძლება რაციონალურად იქნას გამოყენებული დასავლეთის ტექნოლოგიები ადგილობრივ ტრადიციებთან შეხამებით.

აღნიშნული პოლუსების ფუნქციონირება გვიჩვენებს იმას, რომ გლობალიზაცია (ფართო ფართო გაგებით ცენტრალიზაცია) და რეგიონალიზაცია (ფართო გაგებით დეცენტრალიზაცია) თავსებადი პროცესებია და ერთიანი მთლიანობითი სისტემის შემადგენელი ნაწილები. ისინი ერთმანეთს ავსებენ, ურთიერთგანპირობებულობის მაღალი ხარისხით გამოირჩევიან და ქმნიან განვითარების ერთიან სისტემა-პროცესს. ერთიმხრივ, რეგიონული გაერთიანებები გლობალიზაციის როგორც პროცესის სუბიექტები არიან და მძლავრ იმპულსებს აძლევენ კონკრეტულ სივრცეში პოლიტიკურ და სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას. მეორე მხრივ, ისინი ცდილობენ გლობალიზაციის როგორც პროცესის „ერთპიროვნული ლიდერის“ ოპონენტები იყვნენ და რეალურად განახორციელონ განსაკუთრებულ (რეგიონულ) პოლუსებად ჩამოყალიბების იდეა.

ასეთი დამოკიდებულების ფონზე ყალიბდება ორი პროცესის ურთიერთმიღწევის ხელშემწყობი პირობები, რაც განვითარების ტენდენციების უფრო რეალურად პროგნოზირების საშუალებას იძლევა.

ეს ნიუანსი (თავისებურება) ყოველმხრივ ყურადღებას საჭიროებს. მაგალითად, რეგიონალიზაცია მნიშვნელოვან-

წილად ასრულებს რა გლობალიზაციის „ფილტრის“ ფუნქციას, იძლევა საშუალებას რეგიონულ გაერთიანებებში (ალიანსებში) უფრო მოხერხდეს ეროვნული თავისუფლებების (ტრადიციების) შენარჩუნება და ამით მრავალფეროვნების, როგორც განვითარების, უმნიშვნელოვანესი პირობის ეფექტიანად გამოყენება.

ინტეგრაციის ასეთ ხარისხს აქვს განსაკუთრებული თეორიულ-მეთოდოლოგიური დატვირთვა. ერთიმხრივ, მსოფლიოში მიმდინარე გლობალური პროცესები, მეორე მხრივ, მისი რეგიონული ფრაგმენტაცია (მსოფლიოს კონკრეტულ სივრცეში) ინტეგრირებული სისტემის, როგორც მთელის (მსოფლიოს) ორგანული ნაწილის ჩამოყალიბება-ფინქციონირება) ნათლად აჩვენებს მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების მრავალმხრივ ხასიათს და შესაბამისად, მათი რეგულირების მრავალფეროვან ტულობის პერსპექტივას.

ევრაზიის, როგორც ეკონომიკური სივრცის თავისებურება. ცხადია, რომ ევრაზია მსოფლიოს ყურადღების ცენტრშია. ეს იმიტომ, რომ იგი ინარჩუნებს თავის გეოპოლიტიკურ მნიშვნელობას. მისი აზიური ნაწილი ბოლო პერიოდში გახდა ეკონომიკური განვითარებისა და მზარდი პოლიტიკური გავლენის მნიშვნელოვანი „საჭადრაკო დაფა“, რომელზეც გრძელდება ბრძოლა გლობალური ბატონობისათვის.²

როგორია საქართველოს ადგილი და როლი ევრაზიის ეკონომიკურ სივრცეში?

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ეკონომიკური გარდაქმნების შედეგად ეროვნული ეკონომიკა არაეფექტიანია და ქვეყნის სტრატეგიულ ინტერესებთან არაადაეკვატური. ტრანსფორმაციული პროცესები კვლავაც წინააღმდეგობრივად მიმდინარეობს. გამოვლინდა რიგი თავისებურებები (სოციალური პოლარიზაცია), ახალი რაკურსით გამოიკვეთა ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები (ზიგზაგისებური ხასიათი), პრაქტიკაში არ დადასტურდა ზოგიერთი კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომა (საბაზრო მექანიზმზე გაფუტიშებული ნარმოდგენები, საერთაშორისო ეკონომიკური და სხვა სტრუქტურების რეკომენდაციების მართებულობა), საბაზრო მექანიზმების უნივერსალურობის შესახებ სტერეოტიპები დაიშხვრა.

ეიფორიაში ყოფნის ხანგრძლივ პერიოდში, სამწუხაროდ, დამკვიდრდა სხვის ხარჯზე ცხოვრების განწყობა, შესაბამისად, გაძლიერდა გულგრილობისა და უპასუხისმგებლობის დამოკიდებულება (ინსტინქტი). საზოგადოება ნელა გამოდის იძულებით (ეგზოგენური ფაქტორების გავლენით) ნაზიარები კრიმინალური აზროვნებიდან. ბევრი თავს იმით იმშვიდებს, რომ ასეთ მძიმე მდგომარეობაში, ბევრჯერ ყოფილა ქვეყანა, მაგრამ იგი ყოველთვის გადარჩენილა. სწორედ ასეთი განწყობა ქმნის ქვეყნისთვის ყველაზე დიდ საფრთხეს.

ამრიგად, საქართველო თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთ ჩამორჩენილ პერიფერიად დარჩა.

2 3. Бзежинский, Великая шахматная доска. м. 1998. с.46.

1 დასახელებული წყარო.

ამასთან, განვიხილოთ პერიოდში ჩამოყალიბდა ქვეყნის განვითარების ხელშეწყობის პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორები. მაგალითად, ქვეყნის აქტიური მონაწილეობა გლობალურ პროცესებში, პოლიტიკური და ეკონომიკური დემოკრატიის ფუძემდებლური პრინციპების დამკვიდრების შეუქცევადი პროცესი, ეკონომიკაში კერძო სექტორის განმსაზღვრელი როლი და ადგილი, საკუთრების ფორმების პლურალიზმი, ეკონომიკის სოციალური ორიენტაცია, საბაზრო ინფრასტრუქტურის ფუნქციონირება, მსოფლიო თანამეგობრობის აქტიური მხარდაჭერა.

ნიშანდობლივია, რომ აღნიშნული ფაქტორების არსებობა მნიშვნელოვანწილად განაპირობა ქვეყნის ახალმა გეოპოლიტიკურმა და გეოეკონომიკურმა გარემომ.¹ ტენდენცია მრავალმხრივობით გამოიჩინა და სისტემური მდგომარეობის საფუძველზე უნდა იყოს გაცნობიერებული.

ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი წელიწადში 50მლნ ტონა ნავთობს გაატარებს, ბაქო-თბილისი-ერზრუმის გაზსადენი – 30 მლრდ მ³ გაზს, ბაქო-სუფსის მილსადენი – 5 მლნ. ტონა ნავთობს. გარდა ამისა საქართველოს ტერიტორიაზე გადის სატრანზიტო მაგისტრალი, დაახლოებით 400 კმ სიგრძის. ევრაზიული დერეფნის ფუნქციონირება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული საზღვაო ტრანსპორტისა და პორტების განვითარებასთან. მიშვნელოვანია ბაქო-თბილისი-ყარსის გაზის მშენებლობა. ყოველივე ამის გათვალისწინებით საქართველო უფრო მიმზიდველი გახდა.

აღსანიშნავია, რომ ევრაზიის სივრცეში ნამყვან პროექტად მიჩნეულია „ტრასეკა“, რომელსაც საფუძველი ჩაეყარა 1993 წლის მაისში, ბრიუსელში გამართულ კონფერენციაზე.

„ტრასეკა“ ემსახურება 4 სტრატეგიულ მიზანს: პირველი. ევრიკავშირის სურს ამ პროექტით მხარი დაუჭიროს პოსტსაბჭოურ სივრცეში შექმნილ სამხრეთ-კავკასიის და ცენტრალური აზიის სახელმწიფოების, პირველ რიგში საქართველოს, აზერბაიჯანის, სომხეთის, ყაზახეთის, უზბეკეთის, ყირგიზეთის, ტაჯიკეთის, თურქმენეთის სუვერენიტეტის განმტკიცებას, მათ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას, რათა შესაძლებელი გახდეს ამ ქვეყნების ეკონომიკის ეფექტური დაკავშირება ევროპულ და მსოფლიო ბაზართან ალტერნატიულ სატრანსპორტო-სატრანზიტო კომუნიკაციის (ტრასეკას) საშუალებით...

მეორე. ევროკავშირი „ტრასეკას“ მეშვეობით ხელს უწყობს სამხრეთ კავკასიისა და ცენტრალური აზიის სახელმწიფოთა რეგიონული თანამშრომლობისა და კოოპერირების განვითარებას. მესამე. ტრასეკამ ხელი უნდა შეუწყოს რეგიონში მსოფლიო ინვესტიციების ზრდას. მეოთხე. ევრაზიის სატრანსპორტო დერეფანი უნდა დაუკავშირდეს ტრანსეკ-

როპულ და მსოფლიო სატრანსპორტო კომუნიკაციებს?... ასეთი სტრატეგიული მიზნის ფონზე კარგად ჩანს „ტრასეკას“ პროექტის მნიშვნელობა საქართველოს გეოეკონომიკური მდგომარეობის ეფექტიანად გამოყენებაში. **საქართველოს ეძლევა შანსი ევრაზიის სივრცეში ერთ-ერთი ინტეგრატორის როლი შეასრულოს.**

ეს განპირობებულია იმით, რომ „საქართველო დღეს აღმოსავლეთ-დასავლეთის დამაკავშირებელი რეგიონის ცენტრშია მოქცეული. შესაძლოა, უფრო მიზანშეწონილი იქნებოდა ლაპარაკი არა ისტორიული „დიდი აბრეშუმის“ გაზის“ აღდგენის და გაცოცხლების შესახებ, არამედ „ახალი აბრეშუმის გაზის“ შექმნის შესახებ, რომლის ძირითადი აღმოსავლეთ-დასავლეთის დამაკავშირებელი არტერია სწორედ საქართველოზე გაივლის, რაც საკუთარ თავში შეესაბამება საქართველოს ისტორიულ მისიას დასავლურ-აღმოსავლური ცივილიზაციებისა და ნაკადების კულტურული შერწყმისა და გაერთიანების“.²

ასეთ დასკვნას, ჩვენი აზრით, საგანგებო ისტორიული მნიშვნელობა აქვს დღეს, როცა გლობალიზაციის პროცესი, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ობიექტურად ჩამოყალიბდა და „საქართველოს ახალი ფუნქციის შექმნით, როგორც აღმოსავლეთ-დასავლეთის დამაკავშირებელი რეგიონისა, მსოფლიო სტრატეგიული ინტერესების სფეროში ექცევა, რაც მას დამოუკიდებლობის გარანტიებს უქმნის“.

საქართველო მომავალში შეასრულებს ნავთობისა და გაზის ტრანსპორტირების ერთ-ერთი მთავარი კვანძის ფუნქციას, ამასთან, მას კავკასიაში ერთ-ერთი ლიდერის როლის შესრულების პოტენციალიც გააჩნია. ეს განპირობებულია სწრაფად ცვალებადი პოლიტიკური კონიუნქტურით, აზიის ფენომენის მზარდი ხასიათით, შუა აზიის ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების განვითარების თავისებურებებით, შავი ზღვის რეგიონის პრობლემების კომპლექსური ხასიათით.

დროსა და სივრცეში ასეთ ხელსაყრელ ფაქტორთა ერთობლიობა მნიშვნელოვანწილად ქვეყნის განვითარების სტრატეგიული რესურსია, რომლის გონივრული გამოყენება ამავედროულად შიდა ფაქტორების თანმიმდევრულად და ერთიანი სისტემით ამოქმედებას საჭიროებს. უპირველეს ყოვლისა, ეროვნული ეკონომიკის კომპლექსური და ეფექტიანი განვითარება საჭიროა, რაც გამომდინარეობს ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური უსაფრთხოების ინტერესებიდან.

უსაფრთხოების გარანტი ეფექტიანი ეკონომიკაა, მისი შექმნა კი ინტეგრაციული პროცესების გაღრმავებითაა შესაძლებელი. ინტეგრაცია მოითხოვს სხვადასხვა მხარის ინტერესების გათვალისწინებას. სხვანაირად რეალური ეკონომიკური კავშირები არ ჩამოყალიბდება. ამის გარეშე კი ღია ეკონომიკის პრინციპი აზრს კარგავს. ინტეგრაციული პროცესები, როგორც განვითარების ფაქტორი, მოითხოვს ერთიან ეკონომიკურ სივრცეში მენარმეობისთვის ხელსაყრელი გარემო შექმნას (იგულისხმება შესაბამისი კანონმ-

1 უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა „ევროპა-აზიის სატრანსპორტო დერეფნისა“ და „ენერგეტიკული დერეფნის“ (ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის, ბაქო-თბილისი-ერზრუმის, ბაქო-სუფსის მილსადენები) ამოქმედებას. მათი ფუნქციონირებით საქართველომ შეიძინა ევროპა-აზიის ქვეყნების ინტერესების დაბალანსების ხელშეწყობის ქვეყნის ფუნქცია.

2 ე. შევარდნაძე. დიდი აბრეშუმის გაზ. თბ., 1999. გვ. 40.
3 აკადემიკოსი თამაზ გამყრელიძე. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 4 დეკემბერი, 2001 წ.

ეკონომიკა და პოლიტიკა

დებლობა და რეგულირების მექანიზმების შეთანხმებული გამოყენება).

ამისთვის აუცილებელია თითოეული ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური პოტენციალის (რესურსები, სპეციალიზაცია, კოოპერაცია და ა.შ.) თვისებრივად ახალ საწყისებზე განვითარების წინასწარი დიფერენცირებული ანალიზი-შეფასება, რაც საფუძვლად დაედება მყარი ეკონომიკური კავშირების შექმნას. თავად პროცესი აყენებს ინტეგრაციული პროცესების რეგულირების აუცილებლობას, რა თქმა უნდა, მართვის შესაბამისი სტრუქტურების ფუნქციონირებით. წინასწარ ძნელია განისაზღვროს ინტეგრაციული პროცესების სასურველი მიმართულებით განვითარების მოსალოდნელი შედეგები, თუმცა არც ის ინვესტ ეჭვს, რომ რთული პროცესების რეგულირება აუცილებელია.

ეს მრავალგზის დაამტკიცა სამეურნეო პრაქტიკამ. მთავარია თვისებრივად ახალი რესურსის – ინტეგრაციული პროცესების გაღრმავების აუცილებლობა გაიცნობიერონ სახელმწიფოებმა, ბიზნესმა, მეცნიერებამ. ამ თვალსაზრისით, უნიკალური გამოცდილება აქვთ საქართველოს და დსთ-ს ქვეყნებს. მათ არა მხოლოდ გამოსცადეს ინტეგრაციის უპირატესობა და მისი ეფექტიანობის შედეგები, არამედ მწარედ აღიქვეს ეკონომიკური კავშირების მოშლით გამონეული კრიზისის შედეგებიც.

დსთ-ს ქვეყნების ნეგატიური გამოცდილებიდან შეიძლება გამოვიტანოთ შემდეგი დასკვნები.

პირველი. დსთ-ს ქვეყნებმა ვერ შეძლეს სრულფასოვანი საბაზრო ეკონომიკური კავშირების (როგორც სისტემის) ფორმირება. ეს იმიტომ, რომ სანარმოო ძალების განვითარების თითქმის ერთდონიანი პროცესიდან სხვადასხვა ქვეყნის თავისებურებათა (ეთნოკრიზისები, შეიარაღებული ეკონომიკები და სხვ.) გავლენით ჩამოყალიბდა საბაზრო გარდაქმნების ერთმანეთისგან მკვეთრად განსხვავებული მიდგომები, ტენდენციები, თამაშის წესები („შოკური თერაპია“, სახელმწიფო კაპიტალიზმი და სხვ.). ამან ბუნებრივია, ეროვნული ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირებისა და მენარმეობის თავისუფლების, ფასნარმოქმნისა და დაბეგვრის ერთმანეთისგან მკვეთრად განსხვავებული მექანიზმების გამოყენება განაპირობა, რამაც შეაფერხა ერთიანი ეკონომიკური სივრცის ჩამოყალიბების პროცესი.

მეორე. ინტეგრაციის როლის შეუფასებლობამ, როცა გლობალური პროცესები ობიექტური რეალობაა, ქვეყნებს შორის სუბიექტურ ფაქტორთა გავლით ჩამოყალიბებულ „კავშირებს“ ეკონომიკური საფუძველი გამოეცალა. დსთ პოლიტიკურულ წარმონაქმნად დარჩა, რომელმაც ერთიანი კავშირის წევრ-ქვეყნების ტერიტორიული მთლიანობაც ვერ დაიცვა (დნესტრისპირეთი, აფხაზეთი, სამხერთ ოსეთი, მთიანი კარაბახი).

მესამე. დსთ – როგორც კავშირი მხოლოდ საკონსულტაციო ორგანოს ფუნქციებით შემოიფარგლა. რუსეთმა, რომელმაც იკისრა დსთ-ს მთავარი ინტეგრატორის როლი, თავისი ფუნქცია ვერ შეასრულა. ეს მაშინ, როცა ობიექტურად მის ინტერესებში იყო ერთიანი ეკონომიკური სივრცის ფორმირება. ამით რეგიონული ინტეგრაციის, როგორც

გლობალიზაციის განვითარების კანონზომიერების – ეფექტიანი გამოყენების რეალური შესაძლებლობა გამოუყენებელი დარჩა.

მეოთხე. დსთ-ს ქვეყნებს ჯერ კიდევ ინერციით შენარჩუნებული აქვთ სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალი, მოსახლეობის განათლების დონე, სამეურნეო კავშირების აუცილებლობის მნიშვნელობა და, რაც მთავარია, აქვთ იმის გამოცდილება უფრო რეალურად განსაზღვროს ინტეგრაციის სიღრმე, მასშტაბი, ვექტორი. ცხადია, რომ დსთ-ს ძლიერ რეგიონულ წარმონაქმნად ჩამოყალიბების პოტენციალი თითქმის ამონურულია. უნდა ვივარაუდოთ, რომ დსთ-ს სივრცეში **სამი მთავარი მოთამაშის (ევროკავშირის, აშშ-ს), რუსეთის და ჩინეთის როლის გააქტიურებით შეიძლება შეიქმნას ახალი ტიპის ალიანსების ფორმირება-ფუნქციონირების აუცილებლობა.**

ერთი რამ ცხადია, **ნებისმიერ შემთხვევაში საქართველოს უნდა ჰქონდეს ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიაზე დაფუძნებული საბაზრო ეკონომიკური სისტემა, რომელიც ეკონომიკის ეფექტიანობის (ცივილიზებული ბაზარი) და სოციალური ეფექტიანობის (ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირება) შეხამებით უზრუნველყოფს ადამიანთა ცხოვრების დონისა და ხარისხის ამაღლებას, მსოფლიო ინტეგრაციულ პროცესებზე ადეკვატურად რეაგირებას.**

აქვე აღვნიშნავთ, რომ განვლილ პერიოდში საქართველოში ვერ ჩამოყალიბდა ერთიანი კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომა სოციალურ-ეკონომიკური მოდელის შესახებ. მიგვაჩნია (მიგვაჩნდა),¹ რომ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა სხვა ქვეყნების თარგზე არ შეიქმნება. იგი ეროვნული ფენომენიდან უნდა ამოვიდეს და დაეყრდნოს ქვეყნის თვითმყოფადობის, ეფექტიანობისა და სამართლიანობის პრინციპებს.

ასეთ სისტემად გვესახება შერეული (მრავალსუბიექტიანი) სოციალურად ორიენტირებული ღია ეკონომიკა. იგი ეკონომიკური (მრავალსუბიექტიანობა), სამართლებრივი (საკუთრების ფორმების პლურალიზმი), ორგანიზაციული (ბაზრისა და სახელმწიფოს სიმბიოზი), მმართველობითი (განვითარების სტრატეგიული დაგეგმვა და მართვა), ზნეობრივი (ადამიანების კეთილდღეობის თანაბარი შესაძლებლობების შექმნა), პრინციპების ერთობლიობას ეფუძნება და ემსახურება, მკაფიოდ გამოხატული სოციალურ-პოლიტიკურ მიზანს – მთელი საზოგადოების მუდმივად მზარდი მატერიალური და კულტურული მოთხოვნილებათა მაქსიმალურად დაკმაყოფილებას.

როგორც ანალიზი გვიჩვენებს მომავალში ინტეგრაციული პროცესების მასშტაბს განსაზღვრავს ქვეყნის უმთავრესი რესურსი – გეოეკონომიკური უპირატესობა. მხედველობაში გვაქვს, პირველ რიგში, ქვეყნის ხელსაყრე-

1 ვრცლად. ნ. ჭითანავა – გარდამავალი პერიოდის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები, თბ., 1997. ნ. ჭითანავა, ლ. თაკალანძე – სოციალური ეკონომიკა. თბ., 2008. ნ. ჭითანავა – საქართველოს ეკონომიკის მეტამორფოზები და პერსპექტივები. თბ., 2012წ.

ლი ბუნებრივ-საწარმოო პირობები (როგორც ფაქტორი) ე.წ. შეფარდებითი უპირატესობის თეორიის შესაბამისად, მიზანმიმართულად გამოვიყენოთ. გასათვალისწინებელია, რომ ქვეყანას გააჩნია „მთვლემარე“ რესურსების ერთობლიობა, რომელთა მასშტაბური გამოყენება სოციალურ-ეკონომიკურ პროგრესს საჭირო დინამიზმს მისცემს (ჰიდრორესურსები, მინერალური და მტკნარი წყლის, სურსათის წარმოების და რეკრეაციული რესურსები, ტურიზმის განვითარების წინაპირობები და სხვ.). ცალკე უნდა აღინიშნოს ქვეყნის ინტელექტუალური პოტენციალი, რაც გენეტიკურად ჩამოყალიბებული ფენომენია. საქართველოს აქვს უნიკალური ისტორიულ-სოციალური რესურსი – **ზოგადქართული კულტურა, რომელიც ყოველთვის განსხვავებული იყო ცივილიზაციათა ურთიერთობებში. იგი მართლმადიდებლობის ფუნდამენტურ პრინციპებს ეფუძნება და დროსთან მიმართებაში სრულყოფას განიცდის. გამოირჩევა მრავალფეროვნებით, თავისთავადობით, მთლიანობით, სრულყოფილად გამოხატავს ეროვნულ ხასიათს, კაცთმოყვარეობის, თავისუფლების, თანასწორობის ჰუმანურ იდეალებს, მუდმივად (ისტორიული პაუზის გარეშე) ემსახურებოდა (ემსახურება) ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ ინტერესებს.**

ყველა ზემოთ დასახელებული და სხვა რესურსის, რომელიც ქვეყნის ცხოვრების „უხილავ“ ნერტილებზეა განთავსებული, განვითარების ერთიან პროცესში ამოქმედება იძლევა სინერგიის მაღალ ეფექტს მხოლოდ შესაბამის სივრცე-არეალში. **ჩვენი აზრით, გლობალური პროცესების განვითარების ფონზე ასეთ სივრცეს ევრაზია წარმოადგენს.**

ამრიგად, ქვეყანა სტრატეგიული განვითარების თვალსაზრისით, არჩევანის წინაშე დადგა: მომავალშიც დარჩეს ჩამორჩენილ პერიფერიად თუ მზარდი გეოეკონომიკური უპირატესობა საკუთარი იდენტურობისა და თავისთავადობის განმტკიცებისთვის მიზანმიმართულად გამოიყენოს?

პირველ შემთხვევაში გარკვეულ პერიოდში ინერციით შენარჩუნდება ჩამოყალიბებული ტენდენციები, მინიმალური იქნება ინვესტიციები და ეკონომიკის განვითარების მხარდაჭერა, რაც ქვეყნის მუდმივად პოლიტიკური და სოციალური დაძაბულობის რეჟიმში ფუნქციონირებას ხელს შეუწყობს. ამიტომ ეს გზა ჩვენთვის მიუღებელია. საქართველო მოვალეა ახალი რეალობის და გარდაქმნების მწარე გამოცდილების გათვალისწინებით შეიმუშავოს და განახორციელოს „გარღვევის სტრატეგია (ვრცლად ქვემოთ განვიხილავთ).“

ამას მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს საქართველოს გეოეკონომიკური უპირატესობის ისტორიული წინაპირობები. კერძოდ, საქართველო ისტორიული თვალსაზრისით ორ ძლიერ ფენომენს – **ევროპულსა და აზიურს** ეყრდნობა. ცნობილია, რომ ევროპული და აზიური მენტალიტეტი, ტრადიციები, ფილოსოფია, ფასეულობებითა და ცხოვრების წესით ერთმანეთისგან განსხვავებულია. ეს მკაფიოდ აისახა ევროპისა და აზიის ქვეყნების როგორც ზოგად კულტურა-

ზე, ასევე, სოციალურ-ეკონომიკურ სისტემებზეც. **ერთი მხრივ, პროტესტანტული ეთიკა და, მეორე მხრივ, აზიური წარმოების წესით განსაზღვრული პარადიგმები.** მკაფიოდ გამოიკვეთა პრობლემის – ეკონომიკისა და სახელმწიფოს ურთიერთდამოკიდებულების – განსხვავებული კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომებიც. ეს რეალურად აისახა აზიის ქვეყნების (იაპონიის, ჩინეთის, ინდოეთის, სამხრეთ-კორეის, სინგაპურის, „პატარა ვეფხვების“) გამოცდილებაზე, რომელიც ეფუძნება ცენტრალიზაცია-დეცენტრალიზაციის თავსებადობის პრინციპს და არა მხოლოდ რომელიმე მათგანს.

ამრიგად, საქართველო დგას ევროპისა და აზიის განსხვავებული ეკონომიკური პარადიგმების (ტენდენციების) მიჯნაზე, სადაც პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტერესი (როგორც ასეთი) განსაზღვრავს თანაარსებობის წესებს, მან ფაქტიურად შეიძინა ევროპისა და აზიის ქვეყნების ეკონომიკურ ინტეგრაციაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სუბიექტის ფუნქცია. ამასთან იგი ბუფერული სივრცეა, რომელშიც თვისებრივად ახალ გარემოსთან ადაპტირების (თავსებადობის) პროცესი ნაკლები წინააღმდეგობებით ვითარდება. დიდი დატვირთვა აქვს იმას, რომ ქართული ფენომენი ზემოთხსენებული ორივე შემადგენლის არითმეტიკულ ჯამზე მეტი სიდიდეა, ე.ი. თვისებრიობაა, ამრიგად, იგი ევრაზიული ფენომენია. მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის თავისებურებაც, რომ დასავლეთისთვის (ევროკავშირი, აშშ) საქართველო უფრო მიმზიდველია და მისაღები მათ ფასეულობებთან სიახლოვის გამო, ხოლო მთლიანად აზიის ქვეყნებისთვის მათი საერთო (საზიარო) ისტორიული ფესვების გამო. ამიტომ მნიშვნელოვანია ნდობის ფაქტორი.

გეოეკონომიკის, როგორც საქართველოს სტრატეგიული რესურსის უფრო ეფექტიანად გამოყენების თვალსაზრისით, ყურადღებას იმპყრობს კავკასიის ერთიანი ეკონომიკური სივრცის (ზაზრის) ფორმირების პერსპექტივა. მხედველობაში გვაქვს პირველ ეტაპზე სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების (საქართველოს, აზერბაიჯანისა და სომხეთის) ეკონომიკური ინტეგრაცია, შემდგომში მისი გაღრმავება ირანის, თურქეთის, რუსეთის (ძირითადად მისი ჩრდილო კავკასიის სუბიექტები) მონაწილეობით. ასეთი ეკონომიკური სივრცის შექმნას რიგი უპირატესობები გააჩნია: **პოლიტიკური სტაბილიზაციის რეგიონი უცხოური ინვესტიციების დაბანდების მიმზიდველი ობიექტი გახდება, რაციონალურად წარიმართება ენერგეტიკის განვითარება, სურსათის წარმოება, რეკრეაციული რესურსების ათვისება, ინფრასტრუქტურის მოდერნიზაცია. შეიქმნება ერთობლივი საწარმოები, საფინანსო, საკრედიტო სტრუქტურები, გაღრმავდება კულტურისა და მეცნიერების სფეროში თანამშრომლობა და სხვ.**

რაც მთავარია, თანდათანობით მომზადდება პირობები კავკასიის რეგიონული ეკონომიკური მოდელის შესაქმნელად, რომელიც დაეფუძნება კავკასიის ხალხების შრომითი გამოცდილების, მეურნეობის გაძლიერების, თვითმმართველობის, სოლიდარობის, სამართლიანობის,

ეკონომიკა და პოლიტიკა

ეკონომიკური ჰუმანიზმის, ტოლერანტობის პრინციპებს.

ამ შემთხვევაში ევროპა-აზიის ქვეყნების ინტერესების გაფართოების არეალიც ახალი შინაარსით დაიტივრება. მსოფლიო მიიღებს ეკონომიკური ინტერესების დაბალანსების ერთ-ერთ პოლუსს – კავკასიის პოლუსს, რომელიც ამჟამად მსოფლიოში ფუნქციონირებად სამ გეოეკონომიკურ – ჩრდილო-ამერიკული („ნაფტა“), ევროპული (ევროკავშირი) და აზიურ-წყნაროკეანეთის პოლუსებთან ერთად თვისებრივად შეცვლის (დაბალანსების თვალსაზრისით) გლობალიზაციისა და რეგიონალიზაციის წინააღმდეგობრივ პროცესებს და ყოველმხრივ ხელს შეუწყობს ეკონომიკური ინტერესების დაბალანსებას. ასეთი უნიკალური როლი, რა თქმა უნდა, უფრო მცირე მასშტაბით, საქართველოს საუკუნეების განმავლობაში ჰქონდა (ისტორიული „აბრეშუმის გზა“), მაგრამ პოლიტიკური სიტუაციების ცვალებადობის გამო ეპიზოდურად ასრულებდა. ამ როლის გათანამედროვეობის აქტუალურობა დროის მოთხოვნების შესაბამისად მსოფლიოში მიმდინარე წინააღმდეგობრივი პროცესებით უნდა აიხსნას.

ბუნებრივია, დაისმება კითხვა: საქართველოსთვის ზემოაღნიშნული როლი (ფუნქცია) რამდენად თავსებადია ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმებით აღებული ვალდებულებების შესრულებასთან?

თავსებადია. მთავარია, სწორად შეფასდეს განვითარების თანამედროვე ტენდენციები, კანონზომიერებანი. რეალურად რასთან გვაქვს საქმე? ევროკავშირის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობები აქვს „ნაფტასთან“, წყნარი ოკეანეთის ქვეყნებთან, დსთ-ს ქვეყნებთან (მათ შორის რუსეთთან) ყველა მხარისათვის მისაღები ინტერესების გათვალისწინებით. ასეთია ინტეგრაციის ლოგიკა. ამასთან ევროკავშირი ორ დაპირისპირებულ მხარესთან აშშ და რუსეთთანაც ვაჭრობს („ცხელ გულზე“ მიღებული სანქციები პოლიტიკური ზემოქმედების დროებითი ფორმაა).

ამ კონტექსტში განვიხილოთ საქართველო და სამხრეთ კავკასიის ერთიანი ეკონომიკური სივრცის ფორმირების საკითხი. საქართველოს ეკონომიკა მჭიდრო ინტეგრაცი-აშია აზერბაიჯანთან, სომხეთთან, რომელიც ევროკავშირისთვის მიუღებელი ევრაზიის საბაჟო კავშირის წევრია. ამასთან, კარგი ურთიერთობა აქვს სტრატეგიულ მოკავშირე რუსეთთან დაპირისპირებულ აშშ და ევროკავშირის ქვეყნებთანაც. 2014 წელს საქართველოს სავაჭრო ბრუნვის 55% მოდიოდა დსთ-ს ქვეყნებთან. 2013-2014 წლებში გაუმჯობესდა სავაჭრო ურთიერთობები რუსეთთანაც (დიპლომატიური ურთიერთობების შეწყვეტის ფონზე). ჩინეთთან ეკონომიკური ურთიერთობები თვისებრივად ახალ ფორმას იძენს. ქვეყნების განვითარების ისტორიულ თავისებურებად ჩანს ის, რომ მოხერხდა საქართველოს ისტორიულ მტრებთან – თურქეთთან და ირანთან კეთილმეზობლური ურთიერთობების ჩამოყალიბება და ეკონომიკური კავშირების ინტენსიფიკაცია.

რატომ უნდა შეუშალოს ხელი ევროკავშირში შესვლამ საქართველოს ჰქონდეს ეკონომიკური ურთიერთ-

ობები (მიზანშეწონილობის შემთხვევაში) სხვა ქვეყნებთან, თუნდაც მათთანაც, ვინც დღევანდელი პოლიტიკური კონიუნქტურით ევროკავშირის მეგობრად არ მოიაზრება? ჩვენი აზრით, ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმება (საბოლოოდ განვერიანება) საქართველოს ეკონომიკას აძლევს რეალურ შესაძლებლობას ინტენსიურად განვითარდეს და ინტეგრაციული პროცესების გაღრმავებით თავი დააღწიოს ქრონიკულ ჩამორჩენას. ამასთან ეკონომიკური მიზანშეწონილობიდან გამომდინარე ერთი მხრივ, ევროკავშირის წევრობა, მეორე მხრივ, მომავალში ე.წ. ევრაზიის სივრცის ქვეყნებთან ურთიერთობათა (ორმხრივი ან სხვა ფორმით) ინტენსიობა საქართველოს ენიკალური როლის მრავალფეროვნების (საერთო ინტერესების დაცვით) ახალ შესაძლებლობას ქმნის. სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების ინტეგრაციული პროცესების ერთიანი „კარკასულ სისტემაში“ მოქცევა და მასში საქართველოს ეკონომიკის აქტიურად ჩართვა ამჟამად არსებულ ეკონომიკურ პოლუსებს შორის ურთიერთობების გაღრმავებას ხელს შეუწყობს და სამხრეთ კავკასიას (როგორც ევრაზიის სივრცის მნიშვნელოვან ნაწილს) უპირველეს ყოვლისა უფრო მიმზიდველს გახდის.

ასეთი საქართველო (სამხრეთ კავკასია) უფრო სჭირდება გლობალურ პროცესებში მონაწილე როგორც სუპერ, ასევე სატელიტ და განვითარების შედარებით დაბალ დონეზე მდგომ ქვეყნებსაც. მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის, რომ 500 მილიონიან ევროპას რამდენიმე მილიარდიან აზიასთან ეკონომიკურ ურთიერთობებში სჭირდება საქართველო (სამხრეთ კავკასია, კავკასია) როგორც ბუფერული სივრცე. რაც მთავარია, თავად საქართველოს სჭირდება, როგორც აღინიშნა, ასეთი პოლიტიკურ-ეკონომიკური სივრცე საკუთარი ისტორიული როლის შესრულებისათვის. ამ მიზნით თვისებრივად უნდა გარდაიქმნას ეროვნული ეკონომიკა, განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობა. აუცილებელია ამჟამად ჩამოყალიბებულ ეგზოგენურ და ენდოგენურ ფაქტორთა ერთობლიობა მიზანმიმართულად იქნას გამოყენებული ეკონომიკის ეფექტიანობის ამაღლებისათვის. ამისთვის საჭიროა სტრატეგიული მიზნების, ამოცანების, პრობლემების სისტემატიზაცია, პრიორიტეტების და მათი რეალიზაციის ეტაპების, მექანიზმების სწორად განსაზღვრა და პროგრამული მიდგომებით მათი განხორციელება.

ამ თვალსაზრისით, უაღრესად სასარგებლო იქნება ვრცლად განვიხილოთ ევროკავშირის განვითარების ამჯერად ერთი მხარე – აგრარული პოლიტიკის შემოშვება-განხორციელების ისტორიული გამოცდილება.

ევროკავშირთან ინტეგრაცია და ევრაზიის სივრცეში საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების პარსპექტივა

ინტეგრაციული პროცესების ზემოთ განხილული თავისებურებები, ტენდენციები ყოველმხრივ ანალიზს საჭიროებს უპირველეს ყოვლისა და უნდა შეფასდეს მათი ჩარ-

ჩო-პრინციპების პროგრესულობა, მონაწილეთა ეროვნული ინტერესების დაცვის მექანიზმის რეალობა, სტრატეგიული მიზნებისა და მათი განხორციელების ტაქტიკის თავსებადობა და სხვ.

ამოსავალი საწყისი უნდა იყოს გლობალიზაციის (განსაკუთრებით ეკონომიკური გლობალიზაციის) როგორც პრობლემის, რეალობისა და პროცესის ობიექტური გაცნობიერება. პროცესის მონაწილეთა ურთიერთობების დონის არა მხოლოდ მხარეთა სურვილებით ან ისტორიული გამოცდილებით, არამედ მოცემულ დროში (და პერსპექტივაში) ეგზოგენური და ენდოგენური ფაქტორების ერთობლიობით (ბუნებრივია ყველგან და ყოველთვის უპირატესად ეროვნული ინტერესების დაცვის გაგების აუცილებლობით) შეფასება.

მოვალენი ვართ გავაცნობიეროთ, რომ განვითარებისა და თავისთავადობის შენარჩუნება-განმტკიცებისათვის საქართველოს ბენვის ხიდზე მუდმივად, ფხიზლად და სხვათა ინტერესების გათვალისწინებით გავლა მიუწევს, ეს მისი ისტორიული ბედისწერაა.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ამჟამად საქართველოს აქვს ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური და გეოეკონომიკური მდგომარეობა ევროპისა და აზიის ქვეყნების მრავალმხრივი ინტერესების შეჯერებისა და საკუთარი მიზნებისთვის მათ გამოსაყენებლად.

ქვეყნის დღეს გაცხადებული სტრატეგიული მიზანია ევროკავშირის სივრცეში სრული ინტეგრაცია. მისი ძირითადი ნიშნები ეკონომიკური კავშირების მზარდ გაფართოებაში გამოვლინდა. ეს სწორი ორიენტაციაა. ერთი მხრივ ევროპის, საერთოდ დასავლეთის ქვეყნების მაღალინტენსიურ ეკონომიკასთან (მის ფუძემდებლურ პრინციპებთან) ურთიერთკავშირები ხელს შეუწყობს ეროვნული ეკონომიკის ეფექტიანი განვითარების გარემოს მომზადებას. მეორე მხრივ საქართველოს ეკონომიკა, როგორც ზემოთ ვნახეთ, იმდენად ჩამორჩა განვითარებაში, რომ მას მაღალინტენსიურ ეკონომიკასთან კავშირთან ერთად სჭირდება სხვა ბაზრებზეც (სადაც ამჟამინდელ ქართულ პროდუქციასზე მოთხოვნაა) დამკვიდრება, მაგრამ ეს უნდა მოხდეს ეკონომიკური მიზანშეწონილობის შესაბამისად და არა პოლიტიკური კონიუნქტურით, როგორც ამჟამად. ეკონომიკა ცოცხალი ორგანიზმია, რომლის სიცოცხლისუნარიანობის წყაროები სპონტანურად იცვლება, მითუმეტეს ამჟამად, სწრაფად ცვალებად სიტუაციებში. დრო ახალ-ახალ გამოწვევებს თავაზობს ეკონომიკას, ამიტომ იგი ადეკვატურად უნდა პასუხობდეს მათ.

როგორც ეროვნული ეკონომიკის გარდაქმნების 25-წლიანი გამოცდილება გვიჩვენებს, საქართველო ახალი გამოწვევების წინაშე სუსტი აღმოჩნდა. ეკონომიკა, განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობა, განვითარებაში დიდად ჩამორჩა.

მიმდინარე პროცესების ანალიზი გვიჩვენებს: ამჟამად საქართველოს აქვს რესურსი იმისათვის, რომ თანამედროვე გლობალურ პროცესებში უფრო აქტიურად ჩაერთოს და ერთი მხრივ დასავლეთის (ევროპის, აშშ-ს) ეკონომიკასთან

და მეორე მხრივ, აზიის ქვეყნების ეკონომიკასთან ინტეგრაციით შეასრულოს ევრაზიის სივრცეში ერთ-ერთი მზარდი სახელმწიფოს როლი.

ამრიგად, საქართველოს ეკონომიკის, კერძოდ სოფლის მეურნეობის განვითარების პერსპექტივა მიზანშეწონილია განვიხილოთ ევრაზიის სივრცეში.

ამისთვის პირველ რიგში გავეცნოთ ინტეგრირების საორიენტაციო სივრცის – ევროკავშირის ფუნქციონირების ფუძემდებლურ პრინციპებს, ნევრი სახელმწიფოების ეკონომიკის განვითარების მატერიალურ და ორგანიზაციულ საფუძვლებს, რომ ვიცოდეთ როგორ აღიანსში ვაპირებთ შესვლას, რა არის საჭირო იმისათვის, რომ აღნიშნულ გაერთიანებაში ინეგრაცია ქვეყნისთვის ხელსაყრელი იყოს.

ევროკავშირის აგრარული პოლიტიკის არსი, პრინციპები, მექანიზმები. ევროკავშირი სახელმწიფოთა რეგიონთაშორის ინტეგრაციული გაერთიანებაა, რომელსაც გააჩნია ერთიანი აგრარული პოლიტიკა. იგი წარმოადგენს სტრატეგიულ კონცეფციას, რომელიც მიზნად ისახავს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებას და დარგის წარმომადგენელთა ეკონომიკური ინტერესების დაცვას. პოლიტიკის მთავარ მიზნად განსაზღვრულია სურსათის საკმარისი რაოდენობის გარანტირებული წარმოება და სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული ადამიანების ცხოვრების მაღალი დონის უზრუნველყოფა. მისი ძირითადი პრინციპები განისაზღვრა 1962 წლიდან და წარმოდგენილია შემდეგნაირად:

– **აგრარული პროდუქციის ერთიანი ბაზარი** (რაც გულისხმობს თავისუფალ ვაჭრობას, შესყიდვის ფასების შეთანხმებას);

– **პრეფერენცია** (ლოკალური პროდუქტებისთვის შეღავათები, შიდავაჭრობის შეზღუდვების გაუქმება, კავშირის ტერიტორიაზე ერთიანი იმპორტული ტარიფების დაწესება);

– **ფინანსური სოლიდარობა** (ერთიანი აგრარული პოლიტიკის ფინანსირება ხდება საერთო ბიუჯეტიდან გარანტიისა და ორიენტირების ევროპული ფონდის მეშვეობით).

ევროკავშირი ომის შემდგომი ევროპის ურთულეს პერიოდში შეიქმნა, რომელიც ინტეგრაციული პროცესებით მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის აღდგენა-განვითარებას ისახავდა მიზნად.

აგრარულ სფეროში თავდაპირველად შემდეგი ამოცანები განისაზღვრა:

• **სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების პროდუქტიულობის ამაღლება ტექნიკური პროგრესის სტიმულირებით, აგრარული წარმოების რაციონალური განვითარებით და წარმოების ფაქტორების (სახელდობრ შრომის) ოპტიმალური გამოყენებით.**

• **სოფლის მოსახლეობის ცხოვრების სამართლიანი სტანდარტების უზრუნველყოფა, სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულთა შემოსავლების ზრდით;**

• **ბაზრების სტაბილიზაცია;**

• **სასურსათო პროდუქტების საკმარისი რაოდენობით წარმოება;**

• მისაღები ფასებით მომხმარებლისათვის პროდუქციის მიწოდება.

ანალოგიური ამოცანები დგას საქართველოს ეკონომიკის (სოფლის მეურნეობის) განვითარების დღევანდელ ეტაპზე. ამიტომ მიზანშეწონილია განვიხილოთ ევროკავშირის ერთიანი აგრარული პოლიტიკის ფორმირების ფუნქციონირების და სრულყოფის ძირითადი ტენდენციები.

ლიტერატურაში ევროკავშირის ერთიანი აგრარული პოლიტიკის განვითარების რამდენიმე ეტაპია გამოყოფილი.¹ მათი მოკლედ განხილვაც მოგვცემს საშუალებას საერთო ტენდენციები გამოვყოთ და შევაფასოთ.

პირველ ეტაპზე (1962-1977 წ.წ.) მთავარ ამოცანად დაისახა კავშირის ქვეყნების მოსახლეობის უზრუნველყოფა აუცილებელი სასურსათო პროდუქტებით. **წარმოების გადიდების ნახალისება ხდებოდა სახელმწიფო შესყიდვების ხარჯზე.** შესყიდვის ფასები ფიქსირებული იყო. იმპორტი შეუზღუდავი, მწარმოებლები იღებდნენ სუბსიდიებს. კავშირის ბიუჯეტის 65% გამოიყენებოდა სოფლის მეურნეობაში. ამ ეტაპზე უარყოფით შედეგად დაფიქსირდა ზოგიერთი პროდუქციის ჭარბწარმოება.

მეორე ეტაპზე (1978-1984 წ.წ.) განხორციელდა შესყიდვის ფასების მკაცრი რეგულირება (რომელმაც შეზღუდა ჭარბწარმოება). გამკაცრდა საფინანსო დისციპლინა. საექსპორტო სუბსიდიების გამოყენებით შეიქმნა პროდუქციის საზღვარგარეთ გაყიდვის პირობები.

მესამე ეტაპის (1984-1988 წ.წ.) თავისებურება ისაა, რომ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მოცულობის შემდგომი შემცირების ღონისძიებები (ფასების რეგულირება, რძეზე კვოტების დანესება, რომლის მიხედვით ხდებოდა სუბსიდირება) განხორციელდა.

მეოთხე ეტაპზე (1988-1992 წ.წ.) შესაძლებელი გახდა შიდა ბაზარზე ძირითადი სასურსათო პროდუქციის მიწოდების სტაბილიზირება. ყურადღება გადავიდა პროდუქციის ასორტიმენტისა და მაღალი ხარისხის წარმოების სტიმულირებაზე, არახელსაყრელ რეგიონებში მეურნეობების მხარდაჭერაზე, გარემოს დაცვაზე, ამ ეტაპზე დაწესდა კვოტები თავთავიან კულტურებსა და ზეთოვან მცენარეებზე დაინერგა სუბსიდიების გაცემა მათზე, ვინც ადრე გავიდა პენსიაზე, ფერმებს დაევალიათ თესლბრუნვის მოწყობა სავარგულების 10%-მდე.

მეხუთე ეტაპი (1992-1996 წ.წ.) ხასიათდება თავისებრივი სიახლეებით: გაუქმდა შესასყიდი ფასების რეგულირების არსებული სისტემა, რომელიც შეიცვალა კომპენსაციის მექანიზმით (იგი განისაზღვრებოდა სავარგულის ერთი ჰექტრისათვის გადახდით). დაწესდა კვოტები ხარის, ცხვრის სულადობაზე, გაყიდული საქონლის სულადობაზე კომპენსაცია, ძროხის და ცხვრის შენახვისათვის ანაზღაურება.

მექვსე ეტაპი (1997-2003 წ.წ.) გამოირჩევა სასოფლო-

1 ვრცლად, Иоланма Дрождз, Гедиминас Радзвявичюс, типология Этапов развития единой аграрной политики.

ISSN 1822-6760. Management theory and studies for rural business and infrastructure development. 2010. Nr.21 (2). Research papers.

სამეურნეო პროდუქციის წარმოების პროცესის ლიბერალიზაციით. განისაზღვრა პოლიტიკის ახალი პრინციპები: **მრავალფუნქციონალურობა** (იგულისხმებოდა ის, რომ მინათომქმედი არა მხოლოდ მწარმოებელია, არამედ სოციალური, კულტურული, ბუნებრივი სისტემის მნიშვნელოვანი მონაწილე და აქტიური მათამაშე);

• **სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ევროპული მოდელი, რომელიც კავშირის სოფლის მეურნეობის სიცოცხლისუნარიანობისა და კონკურენტუნარიანობის გარანტიას წარმოადგენს. ყურადღება გამახვილდა ლანდშაფტის დაცვაზე, სოფლის სიცოცხლისუნარიანობის მხარდაჭერაზე. ხარისხზე და სასურსათო უსაფრთხოებაზე, გარემოს დაცვაზე და კეთილდღეობის სტანდარტების მხარდაჭერაზე.**

ამ ეტაპზე განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა მარცვლის, საქონლის ხორცის, რძის, თამბაქოს, ზეთისხილისა და ღვინის წარმოებისა და გასაღების რეგულირებასთან ერთად სოფლის განვითარებას, ამ მიზნით ფასებისა და ბაზრების გამოყენებას. აგრარულ პოლიტიკაში მეთევზეობა გამოიყო ცალკე დაფინანსებით.

მეშვიდე ეტაპი (2004-2007 წ.წ.) დაკავშირებულია ევროკავშირის დიდ გაფართოებასთან. ამ პერიოდში 10 ქვეყანა მიიღეს ალიანსში. დაადგინეს ფერმერებისათვის პირდაპირი გადახდის მკაცრი გრაფიკი, თითოეული ქვეყნის მიხედვით. აღსანიშნავია, რომ გადახდა არ არის დაკავშირებული პროდუქციის მოცულობასთან, არამედ წარმოადგენს ფერმერთა სტაბილური შემოსავლების ინსტრუმენტს. მსხვილი მეურნეობებისათვის დანესდა მოდულაცია (გადახდების პროცენტული შემცირება). გაიზარდა სოფლის განვითარების ღონისძიებათა დაფინანსება. ყურადღება გაძლიერდა სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციაზე. კავშირის გაფართოებამ ხელი შეუწყო ძველი წევრი ქვეყნების საგარეო ვაჭრობის მოცულობის მნიშვნელოვან ზრდას.

მერვე ეტაპზე (2007-2013 წ.წ.) გაძლიერდა სოფლის ტერიტორიის განვითარებისადმი ყურადღება. განისაზღვრა დაფინანსების 4 ძირითადი პროგრამული მიმართულება:

I მიმართულება – ს/მ კონკურენტუნარიანობა (ადამიანური რესურსების განმტკიცება, ფიზიკური კაპიტალის მოდერნიზაცია, წარმოების ზრდა და პროდუქციის ხარისხი (დამატებული ღირებულების ზრდა).

II მიმართულება – ბუნებრივი პირობებისა და ლანდშაფტის გაუმჯობესება (ეკოლოგია, გადახდები გარემოს დაცვისთვის, გატყევა, ტყის პოტენციალის აღდგენა, კომპენსაცია მათ, ვინც არახელსაყრელ გარემოში (რეგიონში) ეწევა სასოფლო-სამეურნეო წარმოებას (მთის პირობებში).

III მიმართულება – საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესება და სოფლის ტერიტორიაზე ალტერნატიული საქმიანობის სტიმულირება: გადასვლა სოფლის ტურიზმზე, ტერიტორიის განახლებაზე.

IV მიმართულება – სოფლის საზოგადოებების, ადგილობრივი საინიციატივო ქსეუების აქტიურობის ნახალი-სება გრძელვადიანი საქმიანობისათვის.

მეცხრე ეტაპი. 2013 წელს ევროკავშირის ქვეყნების

სოფლის მეურნეობის მინისტრები შეთანხმდნენ 2014-2020 წლებში აგრარული პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებზე, რაც ევროპარლამენტმა მოიწონა. განისაზღვრა, რომ აღნიშნულ პერიოდში ფერმერები მიიღებენ 408,3 მლრდ ევროს, ამასთან სუბსიდიების სახით 76,6%-ს. 23,4% (95,6 მლრდ ევრო) გამოყოფილი იქნება სოფლის ტერიტორიების განვითარებისთვის. განისაზღვრა აგრარული ბიუჯეტის საერთო მოცულობაც – 960 მლრდ ევრო. სუბსიდიები ძირითადად გამოყენებული იქნება ეკოლოგიური ღონისძიებების, ახალგაზრდა ფერმერთა მხარდაჭერის, წვრილი ფერმებისა და ორგანული მეურნეობის განვითარების დაფინანსებისთვის.¹ ამასთან 30%-მდე სუბსიდიას მიიღებენ ფერმერები, რომლებიც დანერგავენ თესლბრუნვას, დაიცავენ საძოვრებს, ბუნებას და ა.შ.

ახალი კურსი დაიწყო 2014 წელს, რომელშიც გათვალისწინებულია რიგი ცვლილებებისა, რომლებიც ხელს შეუწყობენ ერთიანი აგრარული პოლიტიკის შემდგომ სრულყოფას. ესენია: **რესურსების ეფექტიანად გამოყენების სტიმულირება და ს/მ მდგრად განვითარებაზე გადასვლა; ს/მ ცოდნისა და ინოვაციების გავრცელების მხარდაჭერა; მეურნეობის ყველა სახის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება; სურსათის მიწოდებისა და ს/მ რისკების მართვის ორგანიზაციის მხარდაჭერა; ეკოსისტემის აღდგენა, შენარჩუნება და განმტკიცება, რომლებიც დამოკიდებული არიან სოფლის მეურნეობაზე; სოციალური ინტეგრაციის, სიღარიბის შემცირებისა და რეგიონების ეკონომიკური განვითარების მხარდაჭერა.²**

როგორც ჩანს, წლების მანძილზე ერთიანი აგრარული პოლიტიკა თვისებრივად (ევოლუციურად) შეიცვალა. იგი დაიწყო ფასების, წარმოების მოცულობის და ფერმერის სტაბილური შემოსავლის მხარდაჭერის პოლიტიკით და შემდგომ ეტაპებზე მიდგომების შეცვლით, კონკრეტული სიტუაციის შესაბამისად, განისაზღვრებოდა მასშტაბი და მოქმედების მექანიზმები. პრინციპული მნიშვნელობა ჰქონდა რეგიონული განვითარების ევროპული ფონდის შექმნას, რამაც მოაზადა პირობები ტერიტორიების განვითარების პროგრამების განხორციელებისთვის. ეს ნიშნავდა სექტორალურიდან ტერიტორიულ მიდგომაზე გადასვლას და ადგილობრივი ინიციატივების სტიმულირების მხარდაჭერას. თვისებრივი ცვლილებები გამოიწვია პროგრამამ „დღის წესრიგი 2000“, რომელმაც სოფლის ტერიტორიის განვითარება ერთიანი პოლიტიკის პრინციპულ მიმართულებად აღიარა. სისტემა გახდა უფრო რთული, მასში გაერთიანდა სხვადასხვა იდეოლოგიური, ფინანსური და პოლიტიკური ინტერესები. დადასტურდა, რომ ერთიანი აგრარული პოლიტიკა ცოცხალი ორგანიზმია, რომელიც დროულ რეგულირებას საჭიროებს.

ერთიანი აგრარული პოლიტიკის ეტაპობრივ თავისე-

ბურებებს, საერთოდ ევროკავშირის ქვეყნებში სოფლის მეურნეობის განვითარების ტენდენციების შესწავლა-ანალიზს მათი ინტეგრირებული მნიშვნელობა აქვს ჩვენი ქვეყნის აგრარული პოლიტიკის შემუშავება-განხორციელებისთვის. უნდა ვიცოდეთ ჩვენი ეკონომიკის განვითარების ამჟამინდელი დონე (მახასიათებლები), მისი პოზიტიური და ნეგატიური მხარეები, რათა შესაძლებელი გახდეს შესაბამისი მექანიზმების შერჩევა-გამოყენება ევროკავშირის მოთხოვნებთან ადაპტირებისთვის.

ევროკავშირის ერთიანი აგრარული პოლიტიკის წლების მანძილზე ჩამოყალიბებული გამოცდილება იძლევა საფუძველს რეალური დასკვნები გავაკეთოთ:

პირველი. თანამედროვე პირობებში, მითუმეტეს მომავალში, როცა გლობალური პროცესების მასშტაბი ფართოვდება, ძველი და ახალი პრობლემები (სხვადასხვა გამომწვევების კვალობაზე) რთულ კვანძებად ყალიბდება, ასეთ სიტუაციაში ერთადერთი სწორი – **სისტემური მიდგომა. ამოცანების გადაწყვეტის საიმედო ინსტრუმენტი კი მიზნობრივი პროგრამა.** ამასთან აუცილებელი მოთხოვნა, რომელიც ნებისმიერ სიტუაციაში წაყენება ტრანსფორმაციულ პროცესს, უნდა იყოს მასზე ზემოქმედების მექანიზმების ადეკვატურობა და თანმიმდევრულად გამოყენება.

მეორე. მომავალშიც საქართველოს ეკონომიკაში გარდაქმნებს ექნება სტადიური ხასიათი. ამიტომ საჭიროა ახალი გამოწვევების შესაბამისად პრობლემები და მათი გადაწყვეტის ამოცანები სწორად ჩამოყალიბდეს და დროში (ეტაპები) განისაზღვროს. ეს რთული პროცესია, რომელიც გულისხმობს ქვეყნის აგრარული სექტორის ადგილობრივი პირობებისა და თავისებურებების შესაბამისად, განვითარების სწორი სტრატეგიის ფორმირებასთან ერთად მისი ევროკავშირის მოთხოვნებთან მისადაგებას, ე.ი. ვდგებით ახალი გამოწვევის (პარადიგმის) წინაშე: **გლობალური აზროვნება, ლოკალური მოქმედება და სოციალურ-ეკონომიკურ-ეკოლოგიური ეფექტიანობის ერთიანობის პრინციპის დაცვა.**

მესამე. ევროკავშირის სივრცეში ინტეგრაცია უნდა განხორციელდეს ეტაპობრივად, ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების დონის შესაბამისად, გეოეკონომიკური რესურსების გამოყენების თავისებურებების გათვალისწინებით. ჩვენი აზრით, მიზანშეწონილია შედგეს 2020 წლამდე აგრარული სექტორის მდგრადი განვითარების კომპლექსური პროგრამა, რომლის ეტაპობრივი განხორციელება უნდა მიესადაგოს ევროკავშირთან ინტეგრაციის დაჩქარების პროცესს.

სწრაფად ცვალებადი პოლიტიკური კონიუნქტურა, აზიის ფენომენის მზარდი ხასიათი, რუსეთის, ჩინეთის, იაპონიის, ინდოეთის, ირანის, შუა აზიის ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების განვითარების თავისებურებანი, ტენდენციები და ორიენტირები, შავი ზღვის აუზისა და წინააზიის რეგიონული პრობლემების გადაწყვეტის კომპლექსური ხასიათი საქართველოს უქმნის ხელსაყრელ გარემოს ევრაზიის სივრცეში აქტიურად მანევრირებისთვის. გეოეკონომიკა ის რესურსია, რომლის გონივრულად გამოყენება,

1 agroconf.org/Content/V-es-odobrena-novaya-edinaya-agrarnay-politika

2 WaW.svorld.com.ua/konfer 29/1049.pdf

Фалькович Е.Б. Особенности аграрной политики ЭС и направления её совершенствования

ამავდროულად ეროვნული თანხმობის (შიდა ეროვნული ფაქტორების თანმიმდევრულად და ერთიანი სისტემით ამოქმედებით) მიღწევისა და სიმტკიცის გარანტიაც იქნება (გარე და შიდა ფაქტორების ერთობლიობა, როცა მათი შერწყმა ხდება ისტორიული ამოცანის განხორციელებისათვის).

ჩვენი აზრით, საქართველოს უნდა ჰქონდეს გრძელვადიან პერიოდზე გათვლილი ეკონომიკის მდგრადი განვითარების სტრატეგია, რომელზეც აისახება ევროპა-აზიის სატრანსპორტო დერეფნისა და ენერგეტიკული დერეფნის განვითარების პერსპექტივების გათვალისწინებით ქვეყნის ტერიტორიაზე საერთაშორისო ავტომანქანების, რკინიგზის, საზღვაო და საჰაერო ტრანსპორტის განვითარების ამოცანები. კერძოდ, ჩინეთის მიერ „აბრეშუმის გზის ეკონომიკური სარტყელის“ შექმნის პერსპექტივის გათვალისწინებით ქვეყნის ინსფრასტრუქტურის მოდერნიზაციის პროგრამა. უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ანაკლიის საზღვაო პორტისა და აეროპორტის მშენებლობას.

ქვეყანა მოვალეა ახალი გამოწვევების შესაბამისად თავისი შესაძლებლობები, როლი, ფუნქციები რეალურად შეაფასოს არა მხოლოდ საკუთრივ, არამედ მსოფლიო განვითარების ინტერესების გათვალისწინებითაც. საქართველოს გეოეკონომიკის ფონზე განვითარების ხელშემწყობი პირობების ჩამოყალიბებასთან ერთად, უნდა ვივარაუდოთ, რომ გაიზრდება გამოწვევები და რისკები უსაფრთხოებისთვის.

სტრატეგიული მიზანი – ევროკავშირის სივრცეში სრული ინტეგრაცია კი არ გამოირიცხავს, პირიქით, აძლიერებს ინტეგრაციის ინტენსივობას სხვა ალიანსებთან, ქვეყნებთან. პირველ რიგში რუსეთთან, თურქეთთან, ირანთან, ჩინეთთან და სხვებთან. გეოეკონომიკის ამჟამინდელი პოტენციალი (ტრასეკა, ენერგეტიკული დერეფანი, ყარსი-ახალქალაქის რკინიგზა, ყულევი, სუფსა, პერსპექტივაში ანაკლიის პორტი და სხვ.) საქართველოს აძლევს საშუალებას შეასრულოს ექსკლუზიური როლი სამხრეთ-კავკასიის (კავკასიის) ერთიანი ეკონომიკური სივრცის (ბაზრის) ფორმირებაში. კავკასია, როგორც პლანეტის უნიკალური რეგიონი, უნდა წარმოვიდგინოთ მსოფლიო ბაზრის ტერიტორიულ სეგმენტად. გასათვალისწინებელია, რომ „დიდი აბრეშუმის“ გზა ორ კონტინენტს შორის არა მხოლოდ ეკონომიკურ (სამეურნეო) ინტერესებს ემსახურებოდა, არამედ კულტურის სფეროს განვითარებასაც. ეს ფუნქცია მომავალშიც „აბრეშუმის გზის“ მოდერნიზებული პროექტის განხორციელება-ფუნქციონირების დონეზე ძლიერ ფაქტორად დარჩება. მისი რაციონალური გამოყენების პირობებში კავკასიას შეექმნება რეალური ხელშემწყობი გარემო გლობალურ პროცესებში საკუთარი ფენომენით მონაწილეობისთვის.

ასევე პერსპექტიულად მიგვაჩნია რკინიგზის სადგურ ინგირთან მიმდებარე ტერიტორიაზე (ინგირ-გალის მონაკვეთი) თანამედროვე სტანდარტების დონეზე თავისუფალი ეკონომიკური (სავაჭრო) ზონის ფორმირება-ფუნ-

ქციონირება, მას მრავალმხრივი უპირატესობა ექნება. იგი ანაკლიის საზღვაო და აეროპორტებთან, საერთაშორისო რკინიგზისა და ავტოტრანსპორტის მაგისტრალთან სიახლოვით, აფხაზეთის რეგიონთან ეკონომიკური ინტეგრაციით, რუსეთის (მისი კავკასიის სუბიექტების) ეკონომიკური თანამშრომლობის პერსპექტივით სატრანზიტო დერეფნის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი რგოლის ფუნქციას შეასრულებს.

ასევე მიზანშეწონილია თბილისი-წნორი-აზერბაიჯანის რკინიგზის შემდგომი გაფართოება, რაც ავტომანქანების ტრალთან ერთად მნიშვნელოვნად ხელს შეუწყობს კახეთის რეგიონის ინტეგრაციას სამხრეთ-კავკასიის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში.

საქართველოს ეკონომიკა იძლევა საშუალებას სოფლის მეურნეობისა და მასთან დაკავშირებული დარგების ინტენსიური განვითარებისთვის. სწორედ **გეოეკონომიკა, როგორც სივრცე ხელს უწყობს ქვეყანა მთლიანად გადავიდეს ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოებაზე**. ამისათვის მას შესაბამისი წინამძღვრები გააჩნია. ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოება, რა თქმა უნდა, დაკავშირებულია დიდ მატერიალურ დანახარჯებთან, განსაკუთრებით პირველ ხანებში. გასათვალისწინებელია, რომ საქართველოს ბუნებრივ-საწარმოო პირობების ამჟამინდელი მდგომარეობა ხელშემწყობ გარემოს ქმნის აღნიშნული პროდუქციის წარმოების მატერიალური და ორგანიზაციული სისტემის ჩამოყალიბებისათვის. მომავალშიც, ინტეგრაციული პროცესების განვითარების ფონზე, საქართველოს აგრარული პროდუქცია მისი გამრავალფეროვნებით, რომლის პოტენციალიც არსებობს საგარეო ბაზარზეც მუდამ იქნება მოთხოვნადი.

ამრიგად, საქართველოს ეკონომიკის (აგრარული სექტორის) დარგობრივი სტრუქტურა ევრაზიის სივრცეში ახალი გამოწვევების შესაბამის მასშტაბებს, დინამიზმს, სპეციალიზაციის ფორმებს შეიძენს.

საქართველოს, რომელიც განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების გეოეკონომიკური ინტერესების ობიექტია, აქვს რესურსები და, რაც მთავარია, ისტორიული შანსი, თვითგანვითარება (ინტეგრაციული პროცესების გაღრმავებით) წარმართოს არა მხოლოდ საკუთარ ძალებზე დაყრდნობით, არამედ მსოფლიო თანამეგობრობის აქტიური მხარდაჭერითაც.

ქვეყანამ სწორად უნდა განსაზღვროს დროის გამოწვევების შესაბამისი გეოეკონომიკური სტრატეგია. მისი ამოსავალი საწყისი უნდა იყოს პოლიტიკური ამოცანების გადაწყვეტა, უპირატესად, გრძელვადიანი ეკონომიკური მეთოდებით, არსებული ეროვნული სიმდიდრის რაციონალური გამოყენება, მეურნეობის კონკურენტუნარიანობის პირობების შექმნა, სატრანსპორტო და ენერგეტიკული რეფორმების პოტენციალის მაქსიმალური ამოქმედება, ცივილიზაციათა ურთიერთობებში ქართული კულტურის როლის გაძლიერება და სხვ.